

**ДИНАМІКА МЕТАФОРИЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ РАДІСТЬ В УКРАЇНСЬКІЙ
ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ: КОРПУСНИЙ ПІДХІД**

**CONCEPT ‘JOY’: METAPHORIZATION DYNAMICS IN UKRAINIAN FICTION
TEXTS: A CORPUS-BASED APPROACH**

Olena-Anna Hultso

*Department of Applied Linguistics
Lviv Polytechnic National University
Lviv, Ukraine*

Матеріалом для аналізу послуговували тексти Генерального регіонально анотованого корпусу української мови.

The material of the study is the subcorpus of Ukrainian fiction texts in GRAC v.16, in particular, 1980–2000 and 2001–2022.

The amount of the mentioned subcorpora for the period 1980–2000 is 16534842 tokens (0,882%) and for the period 2001–2022 — 58984438 tokens (3,145%).

Результати векторного аналізу (The outcomes of the vector analysis)

Корпус UberText
(665 млн токенів)

Сутність	Косинусна близькість
радощі	0.71
печаль	0.65
смуток	0.64
насолюда	0.63
приємність	0.61
втіха	0.60
горе	0.59
радісний	0.59
натхнення	0.59
вдоволення	0.59
розчулення	0.58

Корпус художньої літератури
(18323509 токенів)

Сутність	Косинусна близькість
радощі	0.67
втіха	0.63
захват	0.61
веселість	0.61
утіха	0.61
печаль	0.60
вдоволення	0.60
тривога	0.60
ніжність	0.60
здивування	0.60
насолюда	0.59

Перелік вербалізаторів концепту РАДІСТЬ 'JOY' сформовано на основі:

- трьох словників різних років видання 'three dictionaries of different years of publication'
- результатів векторного аналізу 'results of vector analysis'

Вербалізатори концепту РАДІСТЬ

Концепт РАДІСТЬ в українських художніх текстах 1900-1930-х рр.

- Найпродуктивнішими вербалізаторами концепту РАДІСТЬ є *радість, втіха, радощі, бадьорість та задоволення*.
- Колокації *мати приємність* та *тиха радість* домінують у цьому періоді.

Концепт РАДІСТЬ в українських художніх текстах 1900-1930-х рр.

- **РАДІСТЬ – ЦЕ ОБ’ЄКТ:** *Знайшлася відрода , ще й хутко: прегарна Феано вигнала з серця ту в’їдливу думку (Дніпрова Чайка); Аж раптом якийсь задушливий клубок підкотився їй під груди і в голові **тенькнуло просвітком** свідомости. (Ю.Шаповал).*
- **РАДІСТЬ – ЦЕ РІДИНА**, напр.: *Євген щось нишпорив у нотах, але у всій його худенькій, невеликій постаті, навіть у вухах, що червоніли маковим цвітом, **розливалась радість** (Г.Орлівна).*
- **РАДІСТЬ – ЦЕ ІСТОТА:** *За нею **повзли радість**, надії, заволочені вогким туманом; За сонцем **пливли радість**, надії — за обрій (І.Багрянний).*
- **РАДІСТЬ – ЦЕ ЗВУК**, напр.: *Жінки заколядували, вихваляючи гостинність господаря з господинею, Христа — дитя малеє — славили, і хата **гула radoщами** за тее дитя (Г.Косинка).*
- **РАДІСТЬ – ЦЕ СУПРОТИВНИК:** ***Радість охоплює** все його маленьке тіло, і з горла **вилітає довге**: — Аго-о-ов! (І.Сенченко).*
- **РАДІСТЬ – ЦЕ ОБ’ЄКТ:** *Чужинець хмелів із насолоди і видно було, як **втіха несла** вперед монаха й його вороного (К.Гриневичева).*
- **РАДІСТЬ – ЦЕ РОСЛИНА**, напр.: *Ваші **radoці зів’яли** в безоднях чорної скорботи без світла й тепла...(О.Слісаренко).*
- **РАДІСТЬ – ЦЕ СВІТЛО:** *З очей і з уст **нахабно-глузливо**, із мстивим **тріумфом променяється** поцілунки титулованої шлюхи (В. Винниченко).*

Концепт РАДІСТЬ в українських художніх текстах 1900-1930-х рр.

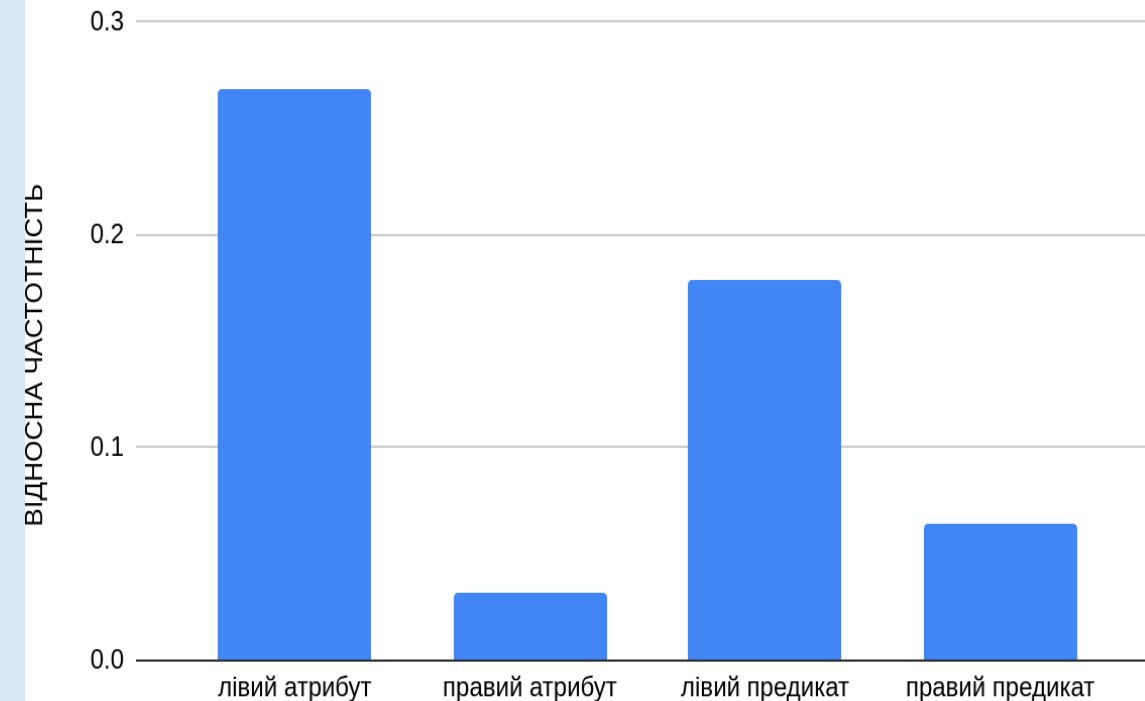
- **РАДІСТЬ – ЦЕ СТИХІЯ**, напр. Фізичне й духове розхвилювання та занадто буйна радість життя, яку я переживав цілий день, не давали мені спокою (М.Грушевський).
- **РАДІСТЬ – ЦЕ ІСТОТА**: Але м'яч бомбою упав з-під хмар, викликавши новий вибух божевільних радощів (В.Підмогильний)
- **РАДІСТЬ – ЦЕ ЛЮДИНА**, напр.: Лукава радість світилась в очах Макаря (М.Жук); Лиха радість наливає Хомине серце (М.Коцюбинський); *Тиха радість свята повільними обережними кроками ходить між нами , теплою ласкою бавить і хвилює серце* (М. Івченко)
- **РАДІСТЬ – ЦЕ ВЕРХ**, напр. «Над» і «ніби» — єдине справжнє блаженство, солодке благо, вища втіха (В.Петров-Домонтович).

Концепт РАДІСТЬ в українських художніх текстах 1931-1950-х рр.

- Статистично значущою є частотність словосполуки *велика радість*, а низькочастотними є такі атрибути вербалізаторів концепту РАДІСТЬ, як *нестримна радість, скажена втіха, гострі радощі, колюче задоволення, гостра приємність, пуста приємність, соняшна бадьорість*.
- Типовими предикатами вербалізатора радість є *світитися, давати, мати*.

Маркер метафоризації	Сфера-джерело	Абсолютна частотність	Відносна частотність
Атрибут	ОБ'ЄКТ	137	0.17
	РІДИНА	43	0.09
Предикат	ОБ'ЄКТ	34	0.06
	СВІТЛО	19	0.03
	ЛЮДИНА	15	0.05

Маркери метафоризації

Концепт РАДІСТЬ в українських художніх текст 1951-1990-х рр.

- **РАДІСТЬ – ЦЕ ІСТОТА:** *Вінчання з ледачою смертю дає вам насолоду, заради **ситих утіх** самі собі готові рити гріб і саркофаг (Р. Андріяшик).*
- **РАДІСТЬ – ЦЕ ЛЮДИНА:** *Тут вона була справді як жива: фотограф зумів спіймати мить **лукавого торжества** дуже привабливої жінки (М. Дашкієв).*
- **РАДІСТЬ – ЦЕ ОБ'ЄКТ,** *напр.: **Та є тут і радість велика:** я, здається, починаю розуміти науку, котра не має власної назви, але володіє доброю якістю (М. Руденко); **Ось так і спливали місяці за місяцями, життя** плинуло тихо та непомітно із своїми **маленькими радощами** й печалями (В.Чемерис); **Я сидів, мов заляклий від вражень і несподіванки, від першого трепоту** непевності, а тепер від якоїсь **солодкої приємності**, немов від перемоги (Р.Колісник)..*
- **РАДІСТЬ – ЦЕ ВЕРХ:** *Може, це **вища відрода**, ніж слава дипломата і міністерське крісло (Р. Андріяшик).*

Концепт РАДІСТЬ в українських художніх текст 1951-1990-х рр.

- **РАДІСТЬ - ЦЕ ЛЮДИНА:** *В очах жінки радість обіймалася зі смутком. (І.Пільгук); Дивлюся, як там удолині моя **потіха бігає** ! (Д.Ярославська).*
- **РАДІСТЬ - ЦЕ СВІТЛО:** *Хвиля хлюпала просто в лінзи, видно було, як Неля говорить, як **сяє радість** у неї на лиці, і все її пружке тіло, затиснуте в купальник, гойдалося в нього перед очима (В.Бережний).*
- **РАДІСТЬ - ЦЕ ОБ'ЄКТ:** *Дома знаходив **відраду** в читанні лірики Гейне. (І.Пільгук); А скільки думалось про це, коли **просвітки** заповнювали всю душу... (М.Стельмах); Ти не можеш уявити, яку **розраду** приніс мені твій лист. (О. Бердник); **Найдіть** собі роботу, яка не буде псувати вам нерви, а **дасть задоволення** (О.Корнійчук); **Моє торжество потануло**, і мені стало жаль мачухи (І.Сінченко).*
- **РАДІСТЬ - ЦЕ РІДИНА:** *Пив **радоці** світу, як сказав би поет (О.Гончар).*

Концепт РАДІСТЬ в українських художніх текст 1991-2022-х рр.

- **РАДІСТЬ - ЦЕ ЛЮДИНА:** *Прагнення обличчя не ховає, радість мудра, лиш жалоба має, мов школярка, день при дні безсоння, біди рахувати, ... (В.Стус).*
- **РАДІСТЬ – ЦЕ ВЕРХ:** *Боронь Боже, щоб вона мріяла про щось тілесне, але все одно то було справжнє кохання із неймовірним серцебиттям і захмарними тріумфами духу.*
- **РАДІСТЬ – ЦЕ РОЗМІР:** *Маленький, сухенький, на вигляд підліток, він чи не цілий рік пропадав на риболовлі – мав від того **втіху превелику!** (В.Чемерис); *І сяяли очі Нестірка тріумфом великим, бо вірив він , що виграв ще один бій із богами небесними (В.Дрозд).**

Концепт РАДІСТЬ в українських художніх текст 1991-2022-х рр.

- **РАДІСТЬ - ЦЕ ЗВУК:** *..аж клекотала радість у хлопцевих грудях , бо ж менш ніж за годину чимало заробив (Андрій Химко).*
- **РАДІСТЬ - ЦЕ ОБ'ЄКТ:** *Соромно признатися, але не можу збороти свою тугу, зрідка знаходжу розраду в вині (Р.Федорів); А радощі дарував кожен новий день, кожна відчута мить (В.Дрозд); А я тут якоїсь розради шукаю!» — вкотре думав Андрій (В.Кільченський); Але ви не уявляєте, пане брате Андрію, яку приємність принесли в мою хату, що оце знов завітали (В.Шкляр).*
- **РАДІСТЬ - ЦЕ СВІТЛО:** *Сині очі сяяли торжеством (А.Болото); В суворі, сутемні душі поволі пробивався провісок Слова (М. Дочинець).*

Висновки

- У 1951–1990 рр. домінують орієнтаційні метафори, а в період 1901–2022 рр. — онтологічні.
- Найчастотніші атрибути вербалізаторів концепту РАДІСТЬ засвідчують той факт, що РАДІСТЬ концептуалізується як РІЧ, ВМІСТИЩЕ та ЛЮДИНА, а найчастотніші предикати — РІЧ, СВІТЛО та ЛЮДИНА.
- Найуживанішими вербалізаторами концепту РАДІСТЬ є *радість, втіха, радощі та задоволення*.